

SPOKOJ

ATILA BARTIŠ

Prevela s mađarskog
Maria Toth Ignjatović

■ Laguna ■

Naslov originala

Attila Bartis
A NYUGALOM

Copyright © Bartis Attila, 2001
An acknowledgement to the Hungarian Book Foundation
should be printed in the book with our LOGO (see homepage:
www.hungarianbookfoundation.hu).
Translation Copyright © 2009 za srpsko izdanje, LAGUNA

SPOKOJ

Knjiga broj 13

Sahrana je bila u subotu pre podne u jedanaest, mada sam više voleo da sačekam bar još nekoliko dana u nadi da će se Ester ipak vratiti, ali ni za veći iznos nisu hteli da obezbede zamrzavanje leša. Žena iz kancelarije pozivala se na neki novi propis i onda me je pitala zašto je ne kremiram, to je jeftinije i mnogo praktičnije, a tada mogu da odaberem vreme koje odgovara svima u porodici, na šta sam odgovorio da ne želim da spalim svoju majku i onda neka bude u subotu, i unapred sam platio tri dana držanja leša, za šta mi je dala priznanicu i zatim upisala u knjigu prevoznika da je to sedamsto-četiri-sahrana-u-sanduku-subota-groblje-Kerepeši, a onda mi poturila nekakve papire i vrhom hemijske olovke pokazala gde da potpišem.

Priznajem, kada mi je žena u kancelariji predložila kremiranje, za trenutak sam se pokolebao jer setio sam se majčinih histeričnih gimnastičkih vežbi – vidi, svi se oni ovako podignu – rekla je i pridržavajući se za naslon tonet stolice, koja je

stajala pored kreveta, pokazivala mi kako se mrtvaci podižu u sedeći položaj kada su u peći, jer pre nekoliko meseci gledala je neki dokumentarni program i od tada je gotovo svakog jutra pravila scenu u vezi s tim, dok sam je ja uveravao da može da bude mirna jer ona neće biti kremirana, a da bude pažljiva jer će joj se prosuti čaj, ali za nekoliko dana počela bi sve iz početka, kako je kremacija bezbožna, a ja sam znao da se ona u stvari plaši, jer ako je spale onda neće vaskrsnuti, a to mi se kod nje posebno dopalo jer ona nikad u prokletom životu nije imala nikakve veze s Bogom. Na kraju je zahtevala da se zakunem kako neće završiti u krematorijumu, zabranjuje da bude spaljena, na šta sam joj rekao da se ja nikada ne zaklinjem, a ona je na sreću još pokretna, neka se prošeta do nadležnih i tamo napismeno traži da nju niko ne sme da spali, i tek je na to ućutala jer se već petnaest godina plašila da napusti stan.

Dakle, na trenutak sam zamislio kako se podiže u sedeći položaj, samo ovom prilikom ne pridržavajući se za tonet stolicu, ali onda sam se setio Ester, da će se možda ipak vratiti, jer sam žarko želeo da vidi ovo usahlo telo, s ukočenim prstima na kojima su poslednje noći do kraja izgrickani nokti, a na njima svih sedam spomen-prstenova, počev od prstena za najbolju žensku ulogu sezone, do prstena Udruženja pesnika, pa sve do spomen-prstenja Moskovskog festivala s kojih se odavno skinulo zlato i koji su kožu u korenu prsta bojili čas u zeleno čas u crno, zavisno od toga da li su bili načinjeni od bakra ili aluminijuma. Hteo sam da vidi kosu ulepljenu od laka, žutu kao slama, na koju je iz godine u godinu sve neravnomernije nanošena farba i kroz koju se već nazirala sivkasta boja kože glave, grudi, ponovo zategnute

usled mrtvačke ukočenosti, na koje je nekada davno, posle samo mesec i po dana dojenja, stavljala so da joj se ne bi iste-gle bradavice, ali najviše sam želeo da vidi mrtvački pogled, onaj pogled koji se nije nimalo razlikovao od živog i čiji će plavkasti smiraj od subote osvetljavati dubinu jednog groba koji prazan čeka petnaest godina, jer posle smrti njene oči nisu mogle da se zatvore.

Nije bilo nikakve potrebe za čituljom budući da već deceniju i po nije imala poznanikâ, a nisam ni želeo da osim Ester bilo ko dođe na groblje Kerepeši. Uostalom, iz dna duše mrzim čitulje, u majčinoj fioci bilo ih je barem tridesetak. Zaboravili su da joj izbrišu ime s nekih protokolarnih spiskova, tako da je poštar čak i pre godinu dana dostavio jednu, a onda ju je ona danima čitala – jadni mali Vinkler, kako je samo vešto odigrao ulogu Harpagona, zar nije stravičan ovaj život: evo, čak i ovako nadareni glumci, zar nema izuzetaka? Strašno. Naprosto, strašno. Nikada nemoj to zaboraviti, sine – danas Vinkler, sutra ti. Tu nema pardona.

A ponekada bi ih sve izvukla iz fioke i naređala po svom pisaćem stolu, jednu do druge, kao u pasijansu. Već su bile zamašćene od silnog prevrtanja, kao karte Ciganke gatare, samo što je ovde bilo mnogo lakše pročitati vreme smrti... i da je tragično iznenada, ili posle duge i teške bolesti. Dok je ispijala čaj od nane znala je satima da sređuje te čitulje s crnim okvirom, po datumima, prema godini starosti, ili po veroispovesti.

Protestanti žive u proseku šest i po godina kraće od nas. Mora da to nije slučajno. Takve stvari, sine, nikako nisu slučajne, rekla je.

Majko, verovatno ste u pravu, ali sada moram da radim, rekao sam, a ona se vratila u svoju sobu i nastavila da se pre-sabira ko su ti koji najduže žive.

Prethodne nedelje išao sam na književno veče negde u unutrašnjost. Prihvatao sam te pozive ne toliko zbog para koliko zbog potrebe da dođem do vazduha. Obavio sam nabavke, pripremio topli obrok, a onda je zaključao u stan i prilikom okretanja ključa još sam čuo ono njeno – kadasevraćašine?

Trudiću se, majko, najdalje sutra naveče, supa je u frižideru, nemojte zaboraviti da je podgrejete, a televizor isključite preko noći, rekao sam joj sve to ponovo, samo sada već govoreći vratima zaključanim sigurnosnom bravom na koja je iznutra još namakla lanac, iz njenog ugla gledano ne bez razloga, kao što iz njenog ugla gledano nije bez razloga u kući držala aparat za gašenje požara i bezbrojne vrste sredstava za dezinfekciju, i *Verthajmovu* kasu, a nije me bez razloga nedeljama terala da joj otvaram poštu kada je na televiziji videla šta je posle otvaranja pisama ostalo od nekog ministra ili gradonačelnika.

Dronjci od mesa, sine, pokazali su i ostatke pisaćeg stola, rekla je i užurbano otišla do toaleta kao da mi je otvaranje pisama prepustila samo zato što joj se piški. A onda je jedne noći zakucala na vrata moje sobe, zastala na pragu, jer ako bih bio kod kuće nikada ne bi ušla, i započela, ti misliš da me ubiješ ovim dimom od cigareta, a ja sam odgovorio da ću odmah provetriti, majko, ali nastavila je da stoji na vratima.

Šta vam je, majko, pitao sam.

Znaš ti dobro. Nemoj čitati moja pisma. Ovo je moj život, moj lični život koji se tebe ne tiče, razumeš? A ja sam rekao da je to u redu, od sada ih neću otvarati, ali zaista je vreme da

legne jer je tri sata posle ponoći; i poslednjih meseci nisam joj više pisao.

Peške sam otišao do železničke stanice, opušteno, jedva tri-deset minuta, a i bila mi je potrebna ova šetnja. Vrlo često bih se prošetao pre nego što bih otišao bilo kud, makar samo do prodavnice, uvek bih napravio krug u parku muzeja ili oko naše četvrti, dok sam se pripremao za one rečenice koje se nisu završavale s *majko*. Mada to nije baš sasvim tačno. Ne samo za drugačije rečenice, nego i za drugačije pokrete, morao sam da se priprelim i za drugačije uzimanje vazduha. Prvih nekoliko minuta bilo mi je kao da se nalazim na ničijoj zemlji, jer, na kraju krajeva, poslednjih petnaest godina godišnja doba su se menjala između kadaćešdoći i gdesibio, izlivaio se Dunav i na deliće se raspala jedna sramna imperija. Od kadaćešdoći do gdesibio odigravalo se sve: brokeri su na berzama utemeljili novu veru, a vešte knjigovođe prepisale otkrovenja svetog Jovana, tornada su dobijala imena čuvenih pevačica, dok su zemljotresi nazivani po političarima, njih petnaest dobilo je Nobelovu nagradu za mir, a isto toliko starica pobeglo je čamcima s poslednjeg ostrva za gubavce. Tri socijalna zakona zaživela su između jednog jedinog kadaćešdoći i gdesibio, a tri stotine satelita poslato je u orbitu, u Aziji su tri jezika proglašena mrtvim, dok su u Čileu urušavanjem rudnika likvidirali trista političkih zatvorenika. Između kadaćešdoći i gdesibio propala je i zatvorila se prodavnica u susedstvu koja je radila 24 sata, naš stari poštar izgubio je vid od švercovane votke pune metil-alkohola i kao gezir izbila je sva prljavština iz glavne prestoničke kanalizacije. Ali između tih istih dvaju pitanja nastojnik je iz stomaka svoje kćeri uspeo da išutira začeto dete, jer je četrnaestogodišnja Emeše

priznala kako od srca iskreno voli čika nastavnika fiskulture i nije htela da ide da pobaci, a otac ju je prvi put šutnuo u stomak upravo tada kada me je majka upitala kadasevraćaš, a dok sam se vratio od Ester i slagao da sam bio samo na neka-kvom koncertu, Emeše je već bila prošla kroz prvu operaciju.

Planirao sam da ću, ako već pristajem da prisustvujem književnoj večeri, onda izdržati i sve što uz to ide; na kraju krajeva, ipak tamo dolazim svojom voljom. Dakle, ako bude bilo pitanja odgovoriću na njih, u krajnjoj liniji, čoveka zato i pozivaju u provincijsku biblioteku – da bi bilo prilike za postavljanje pitanja: zašto pišete, na čemu trenutno radite i jeste li zadovoljni postignutim uspehom ili ste očekivali više? Čak sam na parčetu papira pribeležio nekoliko unapred smišljenih odgovora, da tamo ne bih morao da trljam glavu, osim toga, ja sam prilično usporen, moji improvizovani odgovori uglavnom su šturi, a već mi se dogodilo da umalo nisam umro od stida kada sam prihvatio televizijski razgovor uživo, tokom kojeg je voditeljka ispitivala čak trojicu pisaca u isto vreme, a kada je došao red na mene da i ja kažem zašto pišem, jedino na šta sam mogao da mislim bilo je kako majka sada sedi kod kuće ispred televizora i pije čaj od nane, a kada stignem kući pitaće me gdesibiosine. A u emisiji sam onda rekao da je pisanje, u stvari, samoubistvo kukavica, ali narednog trenutka već sam osećao da to nisam smeo da kažem, jer me je voditeljka istog časa satrla time da može da mi navede čitav niz pisaca kod kojih je izbor za samoubistvo ipak bio konopac ili teretni voz, a od tada je, naravno, razgovor vodila samo s onom dvojicom pisaca u studiju koji su nesumnjivo davali mnogo promišljenije odgovore, dok sam ja narednih trideset minuta nemo sedeo pod usijanim reflektorima, kao

na klupi srama zbog jedne nespretne rečenice. A kada sam stigao kući majka me je pitala gdesibiosine, ostavljajući me čitav dan samu, ni televizor ne radi, a ja sam znao da TV-u ne fali ništa, da je posle emisije jednostavno poremetila kanal kako bi mogla da se pravi kao da ništa nije videla.

Posle toga navikao sam se da za ovakve prilike kod sebe imam unapred pripremljene odgovore, a neko vreme od novinara sam počeo da tražim pitanja u pisanom obliku, bile su mi potrebne gotovo dve-tri noći da bih na onih nekoliko *zašto* mogao da dam koliko-toliko prihvatljive odgovore koji bi zainteresovali čitaoce književnih novina ili ženskih časopisa. Nije da su ti odgovori bili naročito detaljni, štaviše, bili su i te kako daleko od istine kao što su i nisamneznam ili ijabi-hvoleodaznam, ali barem su bili razumljivi i dovtljivi i tako nisam morao da ih se stidim; ali svejedno, znači, odlučio sam da ću se truditi da odgovorim tim očekivanjima, koja su inače sasvim na svom mestu, a ako posle književne večeri budu poslužene sarma i rakija, onda ću se i ja pridružiti i neću glumiti da mi je loše, kao pre pola godine kada sam mislio da se spasem večere s predsednikom opštine i njegovom svitom, a onda je moje glumatanje postalo tako uspešno da povraćanje nije moglo da se zaustavi ni kada sam već odavno bio u kafani pored železničke stanice.

Na kraju me je železničar poveo svojoj kući, kod njih sam proveo noć, a kad god bi muškarac izašao da promeni položaj šina, supruga bi svaki put prišla i zamenila vlažan oblog na mom čelu.

– Sad prolazi ponoćni brzi voz – rekla je i stavila mi na čelo hladan oblog.

– Sad prolazi onaj putnički u jedan i trideset – rekla je i ponovo ovlažila oblog u vedru. A kad je bio teretni voz u tri i petnaest, zaurloao sam da su joj sise slane, kurvo jedna, a žena je počela da plače i moli muža da sedne na bicikl i ode po lekara, ali muž je odgovorio da nema potrebe za lekarom jer ovo se ne tiče nikog drugog osim mene i one kojoj to urličem.

Probudio sam se na silovitu buku voza u deset i četrdeset pet, više mi ništa nije falilo, železničar je dremao na stolici oslonjen o prozorsku dasku punu muškatli. Železničarska kapa koja mu je skliznula na potiljak štitila ga je od sunca, a žena je pred mene stavila kajganu s crnim lukom i veliku šolju čaja, sela na drugi kraj stola i dok je čistila mladi grašak ili pasulj ćutke gledala kako jedem. Dugo nije moglo da se čuje ništa osim hrkanja železničara, tihog dobovanja zrnâ graška ili pasulja u laboru, nalik kapima kiše, i zvuka pribora za jelo dok sam doticao dno tanjira, kao da su ova tri zvuka od početka vremena ispunjavala čitavu vasionu. A viljuška bi svaki put zvecnula o dno keramičkog tanjira upravo onda kada bi žena otvorila novu mahunu; i tako smo nas troje svirali ovu muziku koja je ispunjavala vasionu, sve dok nije nestala moja kajgana, ili dok se labor nije napunio pasuljem, ne sećam se više, ali nije ni važno.

– Imate cigarete? – pitala je žena.

– Kupići u bifeu voza – rekao sam.

– U vozu nema bifea – rekla je i izvadila tri simfonije iz muževljevog džepa.

– Hvala – rekao sam.

– Ponesite i ovo – rekla je i u manju plastičnu flašu nalila nes kafu.

– Hvala – rekao sam.

– Čuvajte se – rekla je.

– Hoću, hvala – rekao sam i već sam se vozio prema Pešti putničkim u dvanaest i deset, mada sam na trenutak uspeo da zamislim da tamo neću otići nikad više. Da MAV* sigurno ima još negde, gde se šine razdvajaju, istu ovakvu službenu kućicu s jednom sobom, kuhinjom i bašticom.

A kada sam stigao kući, majka nije htela da se pozdravi sa mnom jer sam zakasnio pola dana. Samo je sedela tamo preko u sobi, ispred ekrana s mnogo snega, bučno je mešala čaj od nane, uzela kapi od valerijane, a onda pred ogledalom ukradenim iz njene bivše pozorišne garderobe namestila svoju svilenu kućnu haljinu, zatim je u predsoblju nešto zveckala sigurnosnim lancima na vratima i tek posle svega stala je na prag moje sobe. Dugo sam slušao njeno uzbudeno disanje, osećao sam miris njenog znoja nalik na badem i znao da mi sada priprema govor; na to sam i ja spustio pero i smišljao šta ću reći, jer već smo se navikli na to, a onda je najzad pokucala na vrata.

Gdesibiosine, pitala je, mada je tačno znala gde sam bio.

Na književnoj večeri van grada. Čitao sam odlomke...

Zabranjujem ti da ovo najobičnije đubre čitaš narodu.

Zašto je to đubre, majko?

Znaš ti vrlo dobro. Nemoj više da pišeš nekrologe o meni.

To su, majko, novele.

Odvratno je ono što pišeš. Đubre. Odvratno đubre. Sve je to proizvod tvoje zakržljale uobrazilje.

Možda je tako, majko. Možda ste u pravu, ali sada lezite jer prošla su tri sata, rekao sam, a s njenog stanovišta zaista je bila u pravu, naime, čak je i većina mojih poznanika bila ubeđena da mi je majka godinama mrtva. Najlepše kritike kitile

* Mađarske železnice. (Prim. prev.)

su spomenik podignut njoj u čast, moje bledunjave ljubavnice za jednu noć raspitivale su se za nju, a umesto odgovora samo bih se obukao i zapitao gde ću naći najbližu autobusku stanicu, jer ne bi imalo nikakvog smisla započinjati između dva koitusa priču o tome da moja majka zahvaljuje, ona je odlično, jedino što godinama ne izlazi ni u hodnik kuće.

Samo u jednom pravcu, rekao sam blagajnici na železničkoj stanici Keleti, jer htela je da mi dâ povratnu, međutim, ja nikada nisam kupovao povratnu kartu. Povrh svega, pogrešno sam pogledao red vožnje, ispostavilo se da ću na ovoj liniji morati da presedam negde usred putovanja i na trenutak sam pomislio da telefoniram ili pošaljem telegram i da, pozivajući se na bolest, otkažem svoj nastup na književnoj večeri, jer četrdeset minuta čekanja na sledeću vezu negde usred mađarske nedodije za mene su kao četrdeset dana posta. I najjaloviji stenoviti predeo cenim više od ovog špajza Evrope. U stvari, mrzim talasasta polja pšenice, mada za to nemam nikakvog posebnog razloga, naprosto je tako. Neko ne podnosi brdovite predele, drugi mrze more, a ja ravnicu – i to je sve. Znači, ispostavilo se da ću morati da presedam i najradije bih se bio vratio, ali onda sam se setio njenog sramnog urlanja prošle noći i onda sam rekao ženi da ću ipak uzeti kartu, tešeći sebe da će mi čak dobro doći tih četrdesetak minuta čekanja, bar ću imati vremena da pregledam tekst koji ću večeras čitati narodu. Zatim sam se setio da je Judit svojevremeno s istog ovog koloseka krenula za Beograd i da ovih dana tome ima petnaest godina. Da majci punih petnaest godina donosim iz apoteke vitamine i kapi od valerijane, iz parfimerije ruževe za usne, lakove za nokte i farbe za kosu, da ona petnaest godina sedi u sivom

osvetljenju televizijskog ekrana ili pred poluslepim ogledalom. Ako ćemo iskreno, ona je već godinama mrtva. Obična lešina čiji se smrad razblažuje čajem od nane, a tečnim puderom koži se daje ljudska boja. Leš koji igra pasijans s osmrtnicama čiji je rok davno istekao. Leš koji živi s petnaest godina starim revijama s televizijskim programom. Tu nepotrebnu štampu skupljala je u devojačkoj sobi zajedno s flašicama koje će moždajošdaposluženečemu i sa štetajebacitikadjetakolepa praznim kutijama od bombonjera. Tako je ona živela: sakupljala otpatke i dopisivala se s mojom starijom sestrom, i ne sluteći da se zapravo dopisuje sa mnom. Da verovatno ni stručnjaci ne bi više mogli da razlikuju rukopis moje leve ruke od oštarih i surovih desnorukih slova moje sestre. I da su moja pisma poznanici slali poštom iz Antverpena, Bombaja ili Njujorka, a ja ih slagao, budući da skupljam poštanske marke na kovertima s pečatom iz inostranstva.

Pre petnaest godina stigla je od Judit ona poslednja razglednica koju je zaista još bila poslala: Poštovana Majko, ako želite da me vidite, neka vam onda ne zatvore oči – pisala je iz Karakasa, a od tada je samo stizao novac iz jedne ciriške banke, tačno svakog sedmog u mesecu, s preciznošću švajcarskog sata i tajanstvenošću švajcarske banke, jer petsto franaka sleduje i najpodlijoj majci. I tako, posle razglednice iz Karakasa ja sam levom rukom pisao sva pisma i vodio računa da u njima ne bude ni oprastanja ni bilo kakvih ispitivačkih pitanja, hteo sam da ona budu samo obični znaci o životu ćerke koja je živa sahranjena, majci koja se živa sahranila. Poštovana Majko, ovog meseca imaću tri nastupa u Stokholmu, pišaću ponovo oko Božića, pozdravljam brata, naravno i vas – pisala je moja leva ruka, jer je narednih dana

neko putovao upravo u Stokholm, dok mi je desna ruka do najsitnijih delića mrvila opušak u pepeljari.

Nekoliko nedelja posle sramnog sahranjivanja moje sestre, postalo je sasvim jasno da majka više nikada neće izaći iz stana, i to ne samo zbog migrene. Da će odsad živeti u grobnici od osamdeset kvadrata, opremljenoj scenografijom pokradenom iz pozorišta. Fotelja je pripadala leđi Makbet, krevet je koristila Laura Lenbah, a komodu Ana Karenjina. Čak je i daska na klozetskoj šolji bila iz neke propale predstave, dok je pozlaćeni visuljak na lancu iznad te iste klozetske šolje skinut s metalne zavese, takođe iz pozorišta. U ono vreme nosio sam se mišlju da će nekoliko pisama možda i pomoći, jedino nisam računao na to da će majka odgovarati. Da će krenuti da se dopisuje sa ćerkom koju je proglasila mrtvom i na sraman način sahranila. Toga se nisam setio, jednostavno nije bilo logično, a u to vreme još sam računao na logiku kao na psa koji vodi slepce, ili, tačnije, kao na invalidska kolica koja se pažljivo održavaju i koja nikada ne iznevere. Mogao sam se zakleti da logika upravlja našim postupcima. Čak sam i nacrtao uzročno-posledični lanac našeg dotadašnjeg života: na koju rečenicu je šta usledilo, odnosno, šta je prethodilo kojem učinjenom gestu, jer opsednuto sam verovao u takve stvari. Crtao sam svoje sličice i zapisivao svoje beleške, imajući u vidu sve; od dana kada je sestra emigrirala, do poslednje razglednice iz Karakasa. Počev od toga da je sa svojih devetnaest godina, samo s majstorskom violinom i nisačim drugim, jedne noći napustila hotel u Beogradu, a posle dva dana i sam kontinent, pa sve dotle dok je majka nije proglasila mrtvom i organizovala ćerkinu sahranu u

najzabačenijem kutku groblja Kerepeši, tik uz puzavicom zarasle dečje grobove.

A onda najednom nisam bio u stanju da napišem kako ću u Kelnu imati nastup, i to ne zato što nisam imao nastup u Kelnu, nego zbog toga što je majka posle trećeg ili četvrtog pisma počela da odgovara Juditi.

Sine, odnesi, molim te, ovo na poštu, rekla je.

Kako da ne, majko, ionako idem u tom pravcu, rekao sam i sledio se. Od tada su se njena neotvorena pisma ređala u fioci mog pisaćeg stola, jer nisam imao razloga da nosim na poštu kovertu adresirane na nepostojeće hotele ili koncertne dvorane u kojima sestra ne nastupa. I znao sam da ne smem da pročitam ta pisma, jer šta ako nađem na nešto što neću moći da ostavim bez komentara, a tada bi se ispostavilo da se umesto sa živom sahranjenom ćerkom ona mesecima dopisuje sa mnom.

Jednom prilikom na putu prema prodavnici odneo sam njena pisma adresirana na Pariz, Kairo i Veneciju u kontejner. Već sam bio na čošku kad sam iz pravca muzejskog parka za sobom čuo kola gradske čistoće. Trčeći sam se vratio da bih izvadio pisma iz kućnog đubreta.

– Ne još! – urlao sam prema muškarcu u narandžastoj jakni sa svetlucavim trakama, jer upravo je hteo da nakači kontejner na hidrauličnu dizalicu. Nije bio naročito iznenađen, bilo je očito da se često događa da iz čeljusti kontejnera neko vraća ono što je već bacio u đubre.

– Jeste li sve našli? – pitao je kada sam pronašao i izvadio kovertu s braon flekama od soca kafe.

– Da, sve sam pronašao – rekao sam, i tada se pokazalo da ne samo što nisam u stanju da pročitam majčina pisma,

nego ni da ih bacim. Znao sam i da moram da prekinem s ovim, tim pre što sve to nema više nikakvog smisla: uzalud svakog meseca stižu pisma od Judit, majka i dalje ne diže roletne na prozoru.

A onda je posle nekoliko dana neko polazio za Keln, a ja više nisam bio u stanju da napišem: poštovana majko, imaću nastup u kelnskoj koncertnoj dvorani; drugim rečima, još tada sam hteo da prekinem s ovim bednim lažima, ali onda je jedne noći sva zadihana, kose vlažne od znoja i izujedanih usana, uletela u moju sobu i urlajući rekla da se nisam usudio da kradem njenu poštu. Zahtevala je da joj smesta dam pisma njene ćerke, a ja sam joj rekao, smirite se majko, Judit verovatno ima koncert u Sidneju ili negde drugde odakle sporije stiže pošta. A onda je posle nedelju i po sestra pisala iz Istanbula, jer bračni par iz prizemlja promenio je destinaciju i sada su kožne mantile počeli da švercuju iz Istanbula umesto iz Varšave.

Da, verovatno bi bilo pametnije da od Pinterovih nisam poručio nekvalitetan kožni mantil samo da bih uzgred mogao da ih zamolim da mi pošalju pismo. Trebalo je da prekinem sve to, ali nisam bio u stanju. Štaviše, bio sam zapravo zahvalan majci što je toliko priželjkivala Juditina pisma. Priznaću, već sam i sâm nestrpljivo čekao poštaru, isto kao ona, jer navikli smo se da ja otvaram koverat, a onda sedeći u kuhinji zajedno pročitamo tih nekoliko redaka.

Poštovana majko, ove nedelje imaću tri koncerta u Tel Avivu, odande nastavljam za Damask, pozdravljam brata – pisala je Judit, jer ja nisam imao pojma da su one blente tamo napravile samo kratko primirje, što je u suštini i dalje vrsta ratnog stanja. I da turista mora unapred da se odluči:

ili Izrael, ili Sirija. A i Brenerovi su saznali da je tako tek u sirijskoj ambasadi, odakle ih je konzul doslovno išutirao kada im je video izraelsku vizu u pasošu. Ali oba koverta već su bila kod njih i oni su mislili, nema veze, imaću dve markice sa štambiljem iz jevrejske države, i tako su Juditino pismo umesto iz Damaska poslali iz Haife, ali majka, na sreću, nije primetila, jer nije baš bila upućena u razliku između hebrejskog i arapskog pisanja. Znači, nije primetila ništa, nego je iznela kartu sveta koju je dobila od mene, a ja sam joj pomogao da pronađe Damask i onda je crnim flomasterom stavila krstić na grad. Karta sveta dotad je već sva bila išarana krstićima i datumima, izgledala je kao neka društvena igra, recimo, ona s pametnim ekonomisanjem, samo što ovde u igri nisu bili stanovi u stambenim zgradama, nego koncertne dvorane i luksuzni hoteli, i nije bio podzemni metro nego *Lufthanza* ili *KLM*, a igra se nije igrala kockicom nego se čekala pošta. Znači, tako je moja sestra obilazila svet na karti raširenoj na kuhinjskom stolu, kao neka marioneta koju naša majka pomera, ali ja sam joj govorio kuda. A godinama sam planirao kako će jednog dana krstić morati da se stavi i na Budimpeštu, i da će to onda značiti kraj ove igre, jer to je tako logično, ali kasnije se ispostavilo da sam se i tu preračunao.

U Karcagu sam ušao u čekaonicu i seo. U stvari, volim plastično cveće vezano kanapom uz cevi centralnog grejanja, kao i lepljivu traku za muve koja visi s neonki. Čak i sat veličine lavora koji pokazuje tačno vreme, volim i miris sendviča s jetrenom paštetom, kao i miris rakije i znoja koji čistačica ni tečnošću s mirisom zelene jabuke ne može da odstrani iz ovih torova. Jedna mlada seljanka sedela je u drugom kraju čekaonice, posmatrao sam je neko vreme. Među

razmaknutim nogama bila joj je poveća svetložuta lakirana torba iz koje su se čuli pilići, dok je u krilu držala bebu i htela da je umiri, ali bezuspešno jer dete nije prestajalo da vrišti. Na kraju je ipak dobilo ono što je htelo: majka je oslobodila grudi iz bluze i ono se prilepilo uz njih kao nekakva pijavica. U nezajažljivom mljackanju bebe nije bilo ni traga od onoga što se naziva dečjom bezazlenošću, ali čim je počela da guta majčino mleko ućutali su se i pilići zatvoreni u putnoj torbi.

Zatim je stigao kamion s ciradom i zaustavio se pred ulazom. Vozač nije ni ugasio motor, samo je sačekao da svih petnaest muškaraca iskoči s platforme, a onda je dao gas i otišao. Ni mahanja, ni pozdrava za srećan put, ništa slično, kao da je kamion dovezao neki robot. Muškarci su ušli u čekaonicu i seli jedan do drugog. Svi su nosili potpuno iste majice i iste pantalone, nalik onima kakve vojnici oblače kad su na radnoj akciji. Mada sumnjam da su ovo bili mađarski vojnici, bilo je očito da na mađarskom ne znaju da kažu ni dobar dan. Što se mene tiče, ne vidim ništa neobično u tome da na našim licima uglavnom sedi nešto rasno osobeno, kao što babe sede pred kućama u selu. Da se ponekad odmah može znati da li je za ručak bio poslužen gulaš ili špageti. I pored vavilonske zbrke, ta osobenost spada među one retke zamisli Gospoda našeg koje mi se izričito dopadaju. Jednom rečju, i na licu ove petnaestorice takođe je sedela rasna osobenost: nemađari. Nisu progovorili ni reči, samo su vodnjikavim očima gorkog izraza piljili u šine kroz zavesu zaprljanu od muva. Svaki od njih u rukama je čvrsto stiskao po jednu najlonsku kesu iz istog tržnog centra, a u kesi isti sendvič i isti pasoš, a kada je novorođenče ponovo počelo da plače, sva petnaestorica su se trgli na isti način, mada se na njima

videlo da bi i onaj najmršaviji u svakom trenutku mogao da podigne na leđa dva džaka cementa.

Zatim je ušao nekakav nadzornik železnice i rekao da bi gospodi rado pogledao vozne karte, jer čekaonicu mogu da koriste samo oni koji imaju važeću voznu kartu, ali muškarci nisu razumeli šta taj sad hoće od njih.

– Biletu. Ako nemamo biletu, možemo da produžimo napolje. Dan je lep, sunčan – rekao je nadzornik pokazujući prema napolje.

– Oradea – rekao je jedan od njih, a onda su sva petnaestorica u isti mah zavukli ruke u najlonske kese i istovremeno izvukli svoje vozne karte.

– To vam je Nađvarad, mamicu vam vašu – s osmehom je rekao nadzornik i potvrdno klimnuo, što je značilo da je sve u redu kad je tu karta.

– I sad, čemu je to bilo potrebno? – suzdržano sam upitao, mada bih nadzornikovom glavom najradije ogulio malter sa zida, sve do cigle.

– Ionako me ne razumeju – rekao je, i dalje se cereći.

– Ali ja razumem – rekao sam.

– Vašu kartu niko nije ni tražio – rekao je i izašao, a ja sam sebe umirivao time da ću to jednog dana svakako napisati, jer kad ne smemo da udarimo pesnicom, skloni smo da razmišljamo o pisanju kao da je to neki korbač ili volujska žila.

Posle nekoliko minuta stigao je međunarodni voz iz pravca Pešte i muškarci su se ukrkali. Ne u isti vagon, već rasuti, dvojica u prvi, petorica u poslednji, a ostali u srednji, jer petnaest radnika na crno na istom mestu bio bi preveliki bezobrazluk. To bi već i najpopustljivijeg graničnog kontrolora izvelo iz takta, tako da večernjim *Kruna ekspresom* i s novim, mesec dana važećim turističkim pečatom ne bi

mogli da se vrate iz Nađvarada na mađarsku ravnicu. Onda bi im na dve godine zabranili ulazak u špajz Evrope, a njima bi umesto ranog jesenjeg sezonskog posla ostala sunčanica u njihovoj Baragi, a namesto zarade od pedeset forinti i dva topla obroka, uglavnom domaći hladan kačamak, kao osobenost njihovog kraja.

Imao sam još oko dvadeset minuta do presedanja, tako da sam izvadio rukopis da bih s njega obrisao porođajnu vodiču, ali nisam imao previše posla oko teksta: tu i tamo pokoji zarez, promena reda reči, i tome slično. U stvari, priča je bila prilično jednostavna – o svešteniku na selu, Albertu Mohošu, koji je godinama odano služio, da bi onda tokom službe na Veliki petak istrebio svoje sledbenike tako što je u osveštanu hostiju za pričešće pomešao otrov za pacove.

Imao sam običaj da dok me domaćin – uglavnom nastavnik mađarske književnosti, ili bibliotekar, ili direktor zadužen za kulturu – predstavlja u nekoliko reči, detaljno pogledam publiku pred sobom i odaberem čoveka kome ću tom prilikom čitati, koga ću s vremena na vreme pogledati u oči i koji na kraju neće imati nijedno pitanje. Znači, čoveka koji neće aplaudirati, jer oseća da mu to nije posao. I čim smo izašli i seli na podijum, odmah sam odabrao jednu ženu od četrdesetak godina, negde pri kraju trećeg reda, ali posle prvih nekoliko rečenica primetio sam da joj smeta što joj se obraćam i usred moje pripovetke podigla se i izašla iz sale. Nije čak vodila računa ni o tome da stolicom ne pravi buku. Od tog trenutka sedeo sam na tom podijumu kao na optuženičkoj klupi, ali pripovetku sam pročitao do kraja i onda se potrudio da što čestitije odgovorim na postavljena

pitanja – zašto pišem, kakvi su mi planovi i da li sam zadovoljan svojim dosadašnjim dostignućima, ili sam računao na nešto više. Jedino što nikako nisam mogao da se setim svojih unapred pripremljenih odgovora, tako da sam ispio ceo bokal vode samo da bih dobio na vremenu. Na sreću, u takvim prilikama na stolu je uvek bokal s vodom. Zatim je jedan stariji muškarac postavio pitanje zašto sam za svog junaka odabrao baš sveštenika, da li sam u svađi sa crkvom, a ako jesam, onda zašto; po njegovom mišljenju crkva ima vrlo značajnu ulogu u ovom današnjem otuđenom svetu. I ponovo sam morao da popijem čašu vode jer na to pitanje uopšte nisam bio spreman. Nisam se ni setio da sveštenik Albert Mohoš ima bilo kakve veze s crkvom.

Nisam ljut na crkvu, rekao sam. Ni sam ne znam zašto sam za junaka svoje priče odabrao upravo sveštenika, rekao sam. Možda zato što s partijskim sekretarom ova priča ne bi imala nikakvog smisla, rekao sam. Od jednog partijskog sekretara ne možemo očekivati da na partijskom sastanku potruje partijske članove, rekao sam, a onda je, na sreću, bibliotekar požurio da mi pomogne:

Cela ova priča u stvari je simbolična, čika Anti, samo što je previše realistički napisana, rekao je, a onda se brzo zahvalio za moje gostovanje i poželeo mi mnogo uspeha u daljem radu.

Posle zvaničnog programa prišao mi je lokalni sveštenik, jedan od onih koji su, po potrebi, za vreme rata u rovovima s vojnicima; moglo mu je biti oko pedeset godina. Upravo od onih koji se šetaju po rovovima kao da tamo daleko grmi samo nebo i koga će zbog beskrajne naklonosti Gospoda metak pogoditi tek kad je već završio svoj posao.

– Imam prilično dobro vino. Znete, za službu, pa ako smete da probate – rekao je i uhvatio me pod ruku, tako da sam imao na šta da se pozovem kad sam otkazao poziv direktoru škole koji je na sednici kulturnog saveta najverovatnije dobio kulturološki zadatak da me vodi na večeru, a sada se na njemu videlo olakšanje što jednom strancu neće morati da izlaže poteškoće u prosveti i priča mu o zavidnim uspesima svoje škole, ostvarenim uprkos svemu, i o recitatorskim takmičenjima koja se organizuju svake godine, o studijskim izletima i uspesima folklornog ansambla na opštinskom nivou. I što neće morati da se raspituje o teškoćama u izdavaštvu, ima on i bez toga dovoljno problema, recimo, nije ni dva dana prošlo kako mu je pobacila krava, a onda mu još dvaput godišnje nakače na vrat jednog pisca, koji će u najbolju ruku da se ispovraća po kupatilu, a onda će mu se još i muvati oko šesnaestogodišnje ćerke, a dešava se i da dotični pisac bude nem kao riba, jede piletinu viljuškom i nožem, pa onda i njegova porodica mora da jede viljuškom i nožem, a što je najgore – upravo on mora da priča celo veče, on mora da glumi razdraganost, đavo odneo svu kulturu, a da se bar po svima njima, i ćutljivima i onima koji povraćaju posle treće rakije, jasno ne vidi da su zapravo samo gomila nesreće, nezrele bebe napumpane u odraslu osobu, koje bi se i dan-danas najradije ljuljuškale na bradavici svojih majki, kao i ovaj s tim svojim otrovom za pacove u svetoj hostiji. Ali siguran sam da bi pri klanju svinje bacili činiju s krvlju, da, da, dragi gospodine pišče, kao kakva trula jabuka, tako bi letela ona činija s krvlju. E, u tome grešite, gospodine direktore, tek sada ću ja držati tu činiju, i to obema šakama.

– Hvala vam, gospodine direktore, ali eklezija me je upravo sad pozvala na crkveno vino.

– Jao, što mi je žao, gospodine pišče, mada smo mogli lepo da se ispričamo.

– Oh, i meni je beskrajno žao, gospodine direktore, ali vi ćete sigurno razumeti da je ovom prilikom za mene iznad svega zanimljivo mišljenje oca Lazara.

– Prirodno, gospodine pišče, drago mi je što sam imao prilike i lično da vas upoznam. I dozvolite mi da u ime svih nas zahvalim na ovom nezaboravnom doživljaju – rekao je, a onda me je sveštenik uhvatio pod ruku i vukao sa sobom kao nekakvog zarobljenika, a ja sam trpeo, mada mi je muka od muškog dodira. Rukovanje je jedino što mogu da podnesem, ali i to s napred ispruženom rukom. Međutim, sada sam osećao da je u ovom odvratnom selu taj sveštenik s baterijskom lampom jedini koga priča o posrnutom svešteniku Albertu Mohošu nije ispunila dubokim zgražanjem. Jedini s kojim bez lažnog pretvaranja mogu nekako da izdržim do sutra. A onda, što dalje odavde, pomislio sam. Prvim vozom vratiti se Ester, pomislio sam, i to me je donekle smirilo, i pustio sam da me sveštenik, držeći me pod ruku, vodi kroz mračno selo, preko nekih zapuštenih bašta, pored kokošinjaca i štala, jer tim putem je kraće. Ponekad bi me cimnuo, a onda gurnuo, zavisno od toga gde bi se svetlost lampe izgubila u jarku ili osvetlila neku baru.

– Naći ćemo u donatorskim paketima jedan pulover za vas – rekao je, jer sako mi je postao vlažan od kiše koja je rominjala, a ja sam na to rekao da se zahvaljujem ali nije potrebno, biće dovoljno ono vino koje je obećao.

Verovatno smo izbegli neku veliku nepotrebnu okuku, jer posle potočića ponovo smo se našli na glavnom putu, a onda se zaustavili ispred kurije koju je odavno pojela šali-tra. Žutim svetlom lampe prošetao je po celoj zgadi i redom

osvetlio prozore s polupanim staklom čiji šiljci su me podsećali na ajkuline zube. Na kraju se krug svetlosti zaustavio na oronulom grbu iznad kapije, na pelikanu koji svojom krvlju hrani ptiće.

– Da li vam odgovara? – pitao je dok je tražio ključ od kapije.

– Da – rekao sam.

Sve u svemu, mogao sam toga da se setim, jer onaj nasad pokriven mahovinom bio je grb moje porodice, sve dotle, naime, dok takve stvari nisu izašle iz mode. Tačnije, na otmenijim štitovima grbova još su naveliko plamteli feniksi, kezili se smeđi medvedi i arlaukali krilati lavovi, sveukupna fauna heraldike još je uveliko bila živa kada je krv već davno postala obična voda kojom je naša ptica hranila svoje ptiće. Tako da je moja majka sa sedamnaest godina bez ženiranja mogla da stane kao Julija na pozorišne daske, a ja sam bez ženiranja mogao da se divim nasadu u kreaciji Gintera Vagnera na svom nalivperu marke *Pelikan*.

Već nekih deset godina svake nedelje posećivao sam jednu te istu antikvarnicu jer sam rešio da majci za Božić ponovo nabavim pradedovski grb. Gospodin Rozenberg i ja već smo se pozdravljali uz *šalom*,* ali i dalje nije mogao da mi ponudi ništa bolje od jednog penkala, dok sam ja računao na neki pergamenat, u najgorem slučaju na bakropis istrgnut iz neke prastare knjige. S druge strane, nisam bio voljan da dajem nalivpero u majčine ruke. Dok sam ja već imao svoj monblan. Nema tu Boga da bih bakelitnu pahuljicu sad zamenio za nasad kreštavih pelikana, pomislio sam. A kada

* Jevrejski pozdrav. (Prim. prev.)

sam s tlocrtom Dahaua već bio tako dobro upoznat kao sa svojim dlanom, kada sam već poimence znao da navedem sve kapoe, kada sam već i žmurečki mogao da pronađem kazan sa čorbom, čak u snu, e, onda je kroz mene iznenada sevnuo da sam danas ponovo došao samo zato što i dalje nisam mogao da se odlučim između monblana i pelikana, a onda sam starom Rozenbergu rekao da penkalo slobodno proda nekom kolekcionarju jer meni ne treba, a on mi je na to rekao da se ne blesavim, i što sam sad preosetljiv, jer ako ćemo tako, onda bi on do kraja života mogao da jede čorbu od stočne repice. Verujte, rekao je, ovo penkalo vam je potrebnije od sto pasjih koža.* Tako da ćete ga sad lepo poneti kući, dobro isprati, a onda uvući dobru dozu narodnodemokratskog mastila, jer ja ne držim mastilo. A ja sam ga čitavu noć kiselio u mlakoj vodi da bi pumpa ponovo proradila, a kada je već nedeljama savršeno radila, i dalje nisam znao šta ću s njim. Onda je neko putovao za Brisel i otad sam njime majci pisao sestrina pisma.

– Jeste li ikada bili ovde? – pitao je sveštenik.

– Ne. Ali potrudicu se da se osećam kao kod svoje kuće – rekao sam.

– Ranije su ovde bili pripadnici radničke milicije – rekao je.

– Baš su je lepo uništili – odgovorio sam.

– Pozadi u voćnjaku su uvežbavali streljanje. U početku su pucali u table, ali kad im se pridružio šinter, na red su već došli i psi litalice. Dakako, tako nešto je takoreći dečji nestaluk spram sveštenika koji može otrovom da istrebi vernike.

– Ne poričem da sam se ponadao da će vam nedostajati klerikalna uvređenost, oče – rekao sam.

* Plemičke povelje nekada su ispisivane na sušenoj psećoj koži. (Prim. prev.)